

Bild: Våra fyra grundformer

Namn: Karolin Gunnarsson

Ämne: Bild Årskurs 6-9

Datum: vt-2026

Våra fyra grundformer

Inledning

Skolform/Årskurs eller åldersgrupp/Ämne eller område

Grundskola, Årskurs 6-9, Bild

Kort beskrivning av undervisningsexemplet

Undervisningsexemplet fungerar som en startuppgift som återkommande inleder lektionens första 20 minuter. En startuppgift är en konstant som skapar trygghet och stärker elevernas seende på så sätt att de ser former istället för saker. Eleverna arbetar konkret med form, proportion, linje och yta som i förlängningen ger möjlighet till en aha-upplevelse. Undervisningsexemplet genomförs med fördel i halvklass med cirka 12 – 14 elever från årskurs 6 – 9, men det fungerar också bra att genomföra i helklass.

För att undervisningsexemplet ska fungera framgångsrikt är det en fördel om eleverna har en förförståelse om vilka som är våra grundformer och hur man tecknar för att skapa en form. Detta presenteras tydligt i ett bildspel som heter "Bildens grundstenar" (Bilaga 1 och 2). Bildspelet är uppdelat på 6 rubriker: 1) Linjer, 2) Former, 3) Valörer, 4) Perspektiv, 5) Färg och 6) Textur/struktur. Inom ramen för undervisningsexemplet kommer enbart rubrik 1–4 att beröras.

Vid det första lektionstillfället presenterar läraren de första 4 rubrikerna med hjälp av bildspelet och modellerar övningarna så att eleverna förstår hur de ska göra. Läraren ritar före på whiteboardtavlan och eleverna uppmanas att härma. Material som behövs är laminerade A4 papper och tuschpennor för att eleverna enkelt ska kunna sudda bort och öva på övningarna flera gånger.

Syfte med undervisningsexemplet

Målet är att eleverna ska utveckla sin förståelse för grundformerna – klot, kub, cylinder, kon – och kunna använda dem som byggstenar i allt bildskapande, oavsett om de tecknar, målar eller arbetar med skulptur.

Genom att regelbundet träna på att se och teckna dessa former avser exemplet att stärka elevernas förmåga att uppfatta proportioner, volym och perspektiv samt ge dem en trygg grund att bygga vidare på i mer utmanade uppgifter.

När eleverna blir medvetna om att grundformerna återkommer i omgivningen bidrar det till att de snabbare kan identifiera vilka grundformer som "gömmar sig" bakom ett stilleben, en skulptur eller ett motiv. För att kunna teckna ett äpple är det bra att utgå ifrån ett klot och om man kan teckna en kub då kan man teckna en brödrost. Ett glas bygger på en cylinder och en morot på en kon.

Många elever behöver fler tillfällen att repetera grunderna. Därför används undervisningsexemplet för att inleda varje lektion med en kort startuppgift som handlar om att teckna och tolka grundformerna. Denna återkommande övning ska hjälpa eleverna att successivt:

- träna ögat att se form, ljus och skugga,
- översätta tredimensionella former till tvådimensionella bilder,
- förstå hur alla motiv – människor, föremål, miljöer – i grunden består av enkla former.

Koppling till läroplanen (Lgr 22)

Undervisningen i ämnet bild ska ge eleverna förutsättningar att utveckla

- förmåga att skapa bilder med olika tekniker, verktyg och material.
- förmåga att utveckla idéer samt välja och motivera tillvägagångssätt utifrån syftet med bildarbetet.

Centralt innehåll i årskurs 4-6

Bildframställning

- Framställning av berättande och informativa bilder, till exempel serier och illustrationer till text.
- Teckning, måleri, tryck och tredimensionellt arbete.

Tekniker, verktyg och material

- Olika element som bygger upp och skapar rumslighet i två- och tredimensionella bilder, till exempel linjer, färg och hur kombinationer av dessa kan användas i bildskapande arbete.

Centralt innehåll i årskurs 7-9

Bildframställning

- Framställning av berättande, informativa och samhällsorienterande bilder om frågor som är angelägna för eleverna.

- Två- och tredimensionellt bildarbete.

Tekniker, verktyg och material

- Former, färger och bildkompositioner samt deras betydelsebärande egenskaper och hur dessa kan användas i bildskapande arbete.

Material och förberedelser

Följande material behövs för att genomföra undervisningsexemplet:

- Bildspelet "Bildens grundstenar" (Bilaga 1) samt ett manus (Bilaga 2) där respektive övningar presenteras. Bildspelet med övningar är en introduktion till startuppgiften som utgör undervisningsexemplet.
- A6-papper
- Blyertspenna 2B samt sudd

Förberedelser för läraren

1. Förbered bildspelet samt material för det första lektionstillfället.
2. Förbered material för övriga lektionstillfällen.

Genomförande

Undervisningsexemplet genomförs företrädesvis i grupp med 12-14 elever, men fungerar också bra i helklass.

Inledning, ca. 5 min

Läraren:

- tydliggör syftet med uppgiften: *"Om du kan teckna de 4 grundformerna så kan du teckna allt. Allt bygger på dessa former."*
- repeterar tillsammans med eleverna vilka som är våra grundformer: klot, kon, cylinder, kub. *"Kommer ni ihåg vilka former det var?"*
- ritar formerna på whiteboard-tavlan.
- frågar eleverna vad man kan teckna av de olika formerna och ritar elevernas förslag på tavlan samt skriver formernas namn under.

Eleverna:

- kommer gemensamt fram till vilka grundformer som finns.

- ger exempel på vad som gömmer sig bakom varje grundform.

Huvuddel, ca. 10-12 min

Läraren:

- delar ut ett A6-papper och en blyertspenna 2B samt sudd till varje elev.
- ber eleverna att först teckna varje grundform så noga de kan för att därefter (på baksidan av papperet) teckna en sak för varje form.

Eleverna:

- tecknar först grundformerna med utgångspunkt från lärarens teckningar på whiteboard-tavlan.
- prövar därefter att teckna en sak för varje grundform. Om eleverna tycker att det är svårt kan de härma lärarens teckningar.

Avslutning, ca. 3 min

- Läraren samtalar med eleverna om deras arbete, frågar om något var svårt och om de är nöjda med sitt resultat. *"Vilken form var enklast/svårast att teckna?"*.
- Läraren samlar in elevernas lappar. Lapparna behöver inte namnas. Tanken är att klassen gemensamt ska kunna titta på alla teckningar och se progressionen efter en månad eller två.

Resultat

Gemensamma mönster

Nedan beskrivs de observationer som framträtt som gemensamma mönster i lärargruppen. Dessa observationer görs i relation till det syfte som lärargruppen skrivit fram för undervisningsexemplet.

- Eleverna tecknar formerna utan att tveka vilket tyder på att de har goda förkunskaper om formerna.
- Eleverna kan snabbt förstärka formerna med gråskalor samt böja linjerna för att skapa en rund form (volym).
- Eleverna prövar och omprövar sina bilder, gör om när de inte är nöjda och suddar eller hämtar nytt papper.
- Eleverna resonerar sinsemellan om grundformerna genom att leta efter former i rummet och även utanför klassrummet.

- Eleverna kombinerar former för att teckna ett föremål. För att exempelvis teckna en blyertspenna, förstår de att de ska använda sig av formerna kon och cylinder.
- Eleverna visar ett stort engagemang och är aktiva i arbetet.
- Eleverna vill delge sina kunskaper om grundformerna samt vad som kan tecknas med utgångspunkt från respektive form. De är också noga med att visa progressionen i sitt eget arbete.
- Eleverna svarar på responsen från lärarna och strävar efter att förbättra sitt arbete vid varje nytt tillfälle.

Framgångsfaktorer

Nedan beskrivs de aspekter som lärargruppen anser varit grunden till att undervisningsexemplet har fungerat framgångsrikt i flera klassrum och kontexter.

- Att tydliggöra syfte och mål med uppgiften bidrar till att eleverna kan ta sig an uppgiften.
- Att börja varje lektion på samma sätt genom att fråga eleverna vilka grundformerna är samt låta eleverna ge exempel på vad som kan ritas med utgångspunkt från respektive form.
- Lärarens respons under arbetets gång bidrar till att eleverna själv tydligt kan se en progression i sitt arbete.
- God förförståelse för grundformerna bidrar till att eleverna enklare kan förstå att volym kan skapas genom att böja linjer efter formen.
- Eleverna kan med fördel genomföra en fotopromenad /tecknarpromenad för att leta grundformerna utanför klassrummet.

Villkor

Nedan beskrivs olika aspekter som lärargruppen anser är viktigt finns på plats för att undervisningsexemplet ska fungera framgångsrikt även i andra klassrum och kontexter.

- Det blir lättare för eleverna att själva teckna formerna i egen bild genom att läraren ställer stödfrågor: *"Vilka grundformer tror du att du behöver utgå ifrån?", "Behöver du kombinera flera grundformer?"*.
- Det kan underlätta för eleverna att jobba utifrån ett givet tema, snarare än att jobba med "vad de vill". Eleverna blir då engagerade samt har

lättare att förstå kopplingen till vilken grundform som passar bäst i deras egen bild.

- Det underlättar att genomföra uppgiften i halvklass då läraren hinner stötta och hjälpa alla. Det gäller framför allt när uppgiften ska användas för att kunna teckna formerna i en egen bild.

Professionell slutsats

Undervisningsexemplet är beprövat under förutsättning att man som lärare följer den beskrivna arbetsgången:

- Introducera grundformerna för eleverna: klot, kon, kub och cylinder. Skriv upp formernas namn på tavlan.
- Rita grundformerna på tavlan och ge exempel på föremål som kan tecknas av varje form.
- Låt eleverna själva rita formerna och en sak till varje form.

Deltagande lärare:

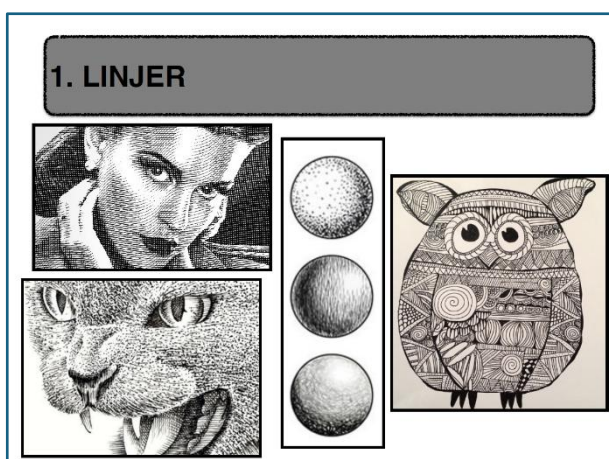
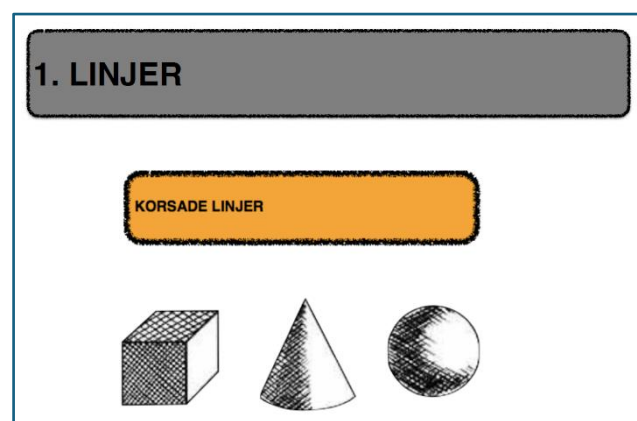
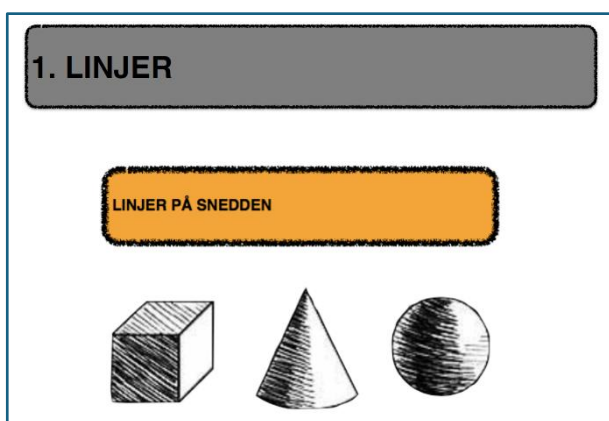
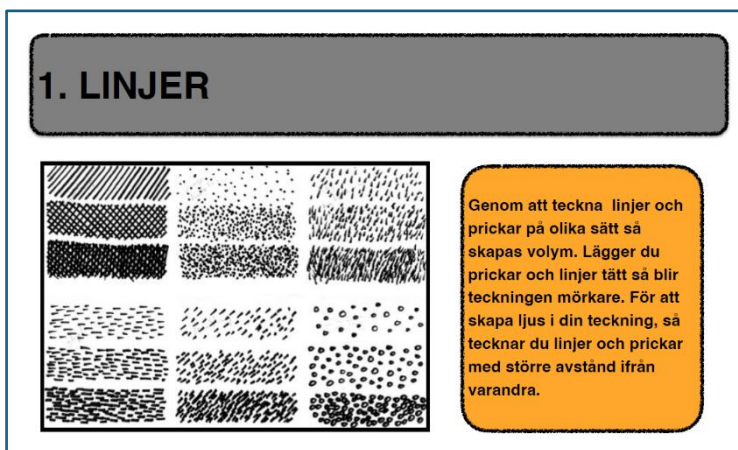
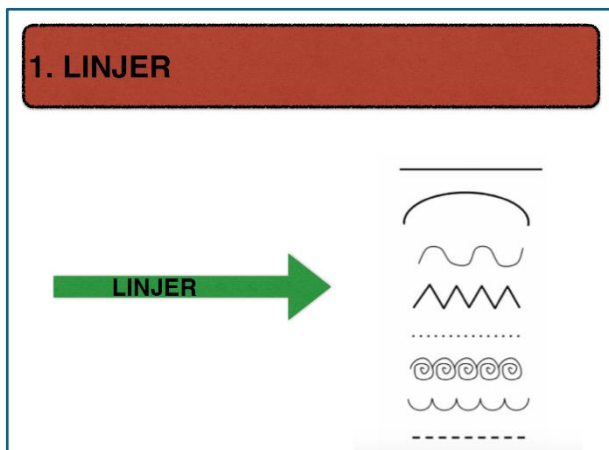
Karolin Gunnarsson, Fridaskolan Vänersborg, Frida Utbildning

Margareta Forsberg, Höglandsskolan, Stockholms stad

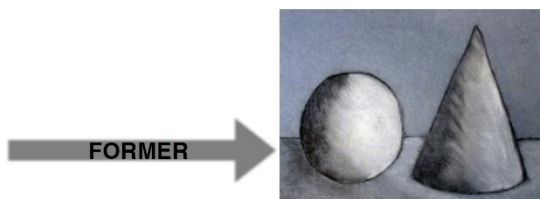
Maria Silén, Trollbodaskolan, Stockholms stad

Bilaga 1

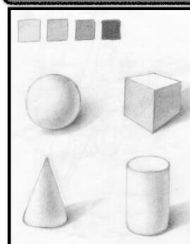
Bilderna läses från vänster till höger.

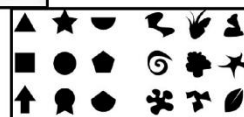
2. FORMER

2. FORMER

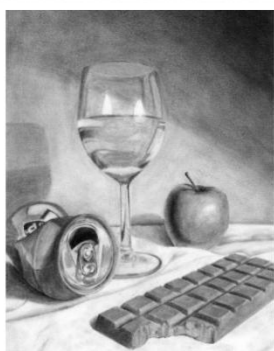

Allt bygger på de 4 grundformerna. Kan du teckna grundformerna, så kan du teckna allt!

OLIKA FORMER

2. FORMER

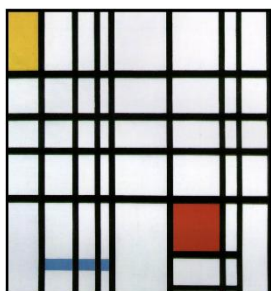

2. FORMER

Kandinsky använder sig av många olika former i sina abstrakta målningar.

2. FORMER

Mondrian jobbade med grundfärgerna i sina geometriska former.

3. VALÖRER

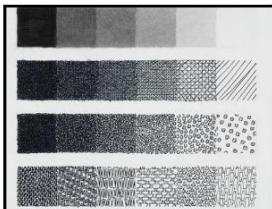
Genom att använda sig av olika valörer så skapar du volym!

Gråskala

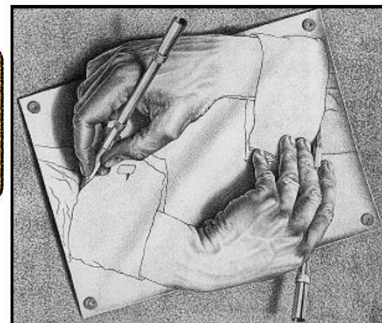
3. VALÖRER

Skuggning används för att skapa volym och form i bilden. Du kan skugga på många olika sätt ex linjer, skraffering, prickar mm.

3. VALÖRER

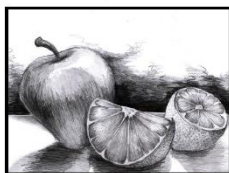
Escher är en mästare på att jobba med olika valörer och skapa volym!

4. PERSPEKTIV

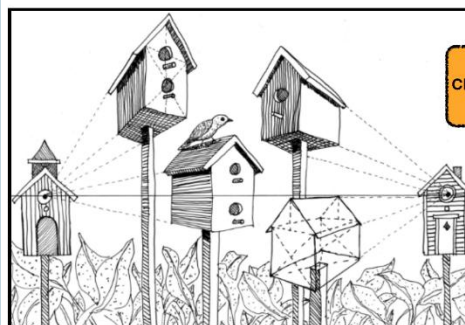

STORLEK

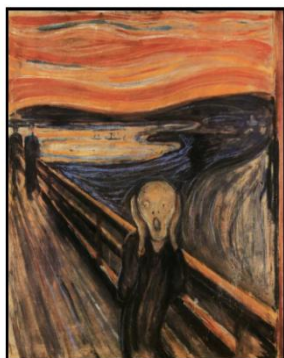
ÖVERSKÄRNING

4. PERSPEKTIV

CENTRALPERSPEKTIV

4. PERSPEKTIV

Edvard Munch har jobbat med centralperspektiv samt proportionerna på människorna för att skapa volym i sin målning - Skriet.

Sammanfattning

- Idag har vi jobbat med 4 grundstenar som alla behövs för att skapa volym när man tecknar.
- 1. Linjer - hur man ritar en linje har stor betydelse beroende på om man vill skapa en platt yta eller en rund form. 2. Former, våra grundformer - kon, kub, klot och cylinder är grunden till allt. 3. Valörer, att jobba med ljus och mörker förstärker formerna i det vi tecknar. 4. Perspektiv, att jobba med en flykt punkt när man tecknar en kub gör att man får den att stämma perfekt.

Bilaga 2

Slide	Info till Övning	Övning	Material till lärare	Material till elev
BILDENS GRUNDSTENAR	I dag ska jag prata om bildens grundstenar dvs 1. Linjer 2. Former 3. Värdar och 4. Perspektiv. Jag kommer att rita på min white board och ni ska försöka att hämta efter. Om man inte får nöjd är det bara att titta av kameran och börja om.			
LINJER	Linjer finns i alla teckningar. En linje kan vara tunn, tjock, trasig, ritat i stickack eller en vågig linje. I vissa teckningar är linjerna tydligare än i andra. På en ritning behöver man använda sig av både sträckade linjer och raka linjer för att det ska bli tydligt. Linjer används också för att visa konturer dvs den yttre linjen som begränsar bilden av ett föremål. Rita en rak linje, en tjock linje, en trasig linje, en stickack linje och en vågig linje. Eleverna hämtar och ritat efter. Vad kan man rita med de olika linjerna?		White board och white board pennor alternativt tavla och kritor.	Liten white board och white board pennor alternativt laminerat A4 papper med tuschpenna.

Slide	Info till Övning	Övning	Material till lärare	Material till elev
LINJER	När man ska rita något som har en rund form ska man måla med böja linjen annars blir ytan platt. Vi ska tillsammans rita ett glas. Börja med att rita två ovaler och bänd samman ovalerna. Rita sedan en oval för att få fram vätskan. Nästa steg blir att förstärka formen genom att lägga linjer efter formen. Innan du gör detta så suddar du bort den bakre linjen på den nedre delen av ovalen. Rita sedan ett nytt glas där du förstärker att du nu ska visa hur det blir om man glömmer av att den nedre delen på glaset också ska ha en oval form samt att jag lägger raka linjer på glaset. Bör det någon skillnad?		White board och white board pennor alternativt tavla och kritor.	Liten white board och white board pennor alternativt laminerat A4 papper med tuschpenna.

Slide	Info till Övning	Övning	Material till lärare	Material till elev
LINJER			White board och white board pennor alternativt tavla och kritor.	Liten white board och white board pennor alternativt laminerat A4 papper med tuschpenna.
LINJER	När man tecknar vill man skapa volym och det gör man genom att jobba med ljus och mörker. Ett sätt att skapa en ljus yta är att lägga prickar glest, när man lägger prickarna tätare och tätare så skapas mörker. På samma sätt kan man göra med linjer. Linjerna läggs glest för att skapa en ljus yta och tätare för att skapa mörker. Ytterligare ett sätt är att korslagga linjer. Ju fler gånger du korslaggar linjerna desto mörkare blir ytan. Prova nu själva att både jobba med prickar och linjer på olika sätt!		White board och white board pennor alternativt tavla och kritor.	Liten white board och white board pennor alternativt laminerat A4 papper med tuschpenna.

Slide	Info till Övning	Övning	Material till lärare	Material till elev
LINJER	Kuben, konen och klotet är alla belysta från höger sida. Detta syns tydligt då denna yta har lämnats vit. Kubens ovanstående yta är inte av lika mycket ljus och därför ligger linjerna lite glattare motans kubens baksida inte belyses av något ljus alls. Detta visas genom att linjerna läggs ännu tätare för att skapa mörker.	Titta och prata om föremållen, skiljer det sig åt när det gäller hur linjerna ligger på kuberna kontra konen och klotet? Kuben har platta ytor och därför ritas raka linjer medans både konen och klotet har en rund form. Detta förstärks med böjda linjer.		
LINJER	Även här ser man tydligt att ljuset kommer från höger. Här har man istället korslagt linjerna för att skapa mörker.	Prata om skillnaderna mot bilden ovan?		
LINJER	Här ser ni några exempel på hur man kan skapa volym i sina teckningar genom att jobba med olika former nära och långt från varandra.	Vilken av teckningarna har lyckats bäst att skapa volym?		

Slide	Info till Övning	Övning	Material till lärare	Material till elev
FORMER	Den här målningen är målad i en stil som heter pointillism, point betyder prick på franska. Hela målningen är uppbyggd på prickar och man använder sig bara av grundfärgerna. Den vita färgen är dukens färg dvs att konstnären har inte målat det. Därför gröna färg har skapats genom att lägga en gul och en blå prick väldigt nära varandra. Färgerna blandas i ögat en så kallad optisk blandning.			
FORMER	Tavlan är målad av en fransk konstnär som heter Georges Seurat. Tiden mättes mellan 1864 - 1886 och är 2 X 3 m			

Slide	Info till Övning	Övning	Material till lärare	Material till elev
FORMER	Former kan vara tvådimensionella och tredimensionella. Tredimensionella former är exempelvis en skulptur alltså något som man kan snura på och se från alla sidor. En skulptur kan vara uppbyggd och formad av ler. Du kan se föremålet ovanifrån, bakifrån och underifrån. En bild är tvådimensionell och är tecknad eller målad på en plan yta exempelvis ett papper. Genom att utgå från de 4 grundformerna kommer volym att kunna skapas. Kub, kon, klot och cylindrar är en bra utgångspunkt i ditt tecknande. Rita grundformerna och skriv vad formerna heter. Eleverna hämtar och gör om tills det blir nöjda.			

Slide	Info till Övning	Övning	Material till lärare	Material till elev
FORMER	Visa tydligt att en cylindrar skapas genom att rita två ovaler som sedan bänds ihop. Även när man ritat en kon så börjar att rita en oval, mitt på ovalens bakre del ritas du ett sträck som bestämmer konens höjd. Slutligen drar du ner till ovalens yttre del som skapar en spets. Viktigt att sätta ut en ettd punkt när man tecknar en kub för att få den att ståarna. Rita sedan ett föremål till varje form. Rita det som eleverna säger och eleverna ritat av dig. Titta på föremållen och låt eleverna fundera vilka former som gömmer sig bakom föremållen?			
FORMER		Vilka grundformer gömmer sig bakom föremållen?		

Slide	Info till Övning	Övning	Material till lärare	Material till elev
FORMER	Kandinsky var en rysk konstnär som målar abstrakt konst dvs konst som inte föreställer något. Han jobbade med grundformerna och vidare färger. Kandinsky fick mycket av sin inspiration när han lyssnade på musik. Han lyssnade ofta på musik när han målade. Monroian var en holländsk konstnär och är känd för att ha skapat detta målar av rutor med grundfärgerna.	Vilka grundformer ser du i målningen? Varför tror ni att detta blev så känt?		
FORMER	Värdar används för att skapa volym och form i bilder. Värdar är gräns linjer eller mörkhet. En värdareckning är en teckning i olika gråskalor i exempelvis kol eller blyerts. Du kan skapa på många olika sätt en linje, skraffering (korslaggar linjer), prickar mm.			

Slide	Info till Övning	Övning	Material till lärare	Material till elev
	Enkelt att jobba med gråskalor så skapas volym. Ett sätt att jobba med detta är att jobba från mörkt till ljus dvs att du håller nåt i pennan för att det ska bli en mörk skugga och sedan håller du lösare för att skapa ljusare skugga. Du arbetar fram volym och form på det du tecknar genom att följa föremålets form med pennan. Använd ditt pekfinger för att jämma ut skuggor och göra övergångar.			
	Prova att skapa valörer dvs ljus och mörker i en 5 gradig skala. Rita ut fem rutor och fyll rutorna antingen med prickar eller linjer. Första rutan lämnar du tom, sedan lägger du prickar eller linjer närmare och närmare varandra efter varje ruta för att skapa en gråskala.		White board och white board penna alternativt tavla och kritor.	Liten white board och white board penna alternativt laminerat A4 papper med tuschpenna.
	Escher var en holländsk konstnär som var nysfärer på att skapa volym med hjälp av ljus och mörker.	Hur har Escher lagt linjerna för att få volym i figurerna? Vilken grundform gömmer sig bakom figurerna?		

Slide	Info till Övning	Övning	Material till lärare	Material till elev
	Perspektiv, djupverken som uppstår när man tecknar föremål mindre för att ge intryck av att de ligger långt bort i bilden.			

Slide	Info till Övning	Övning	Material till lärare	Material till elev
	När man tittar på denna bilden så är det tydligt att ett träd som ligger längre bort i bilden blir mindre. Om man hade gjort träd om så hade det sett konstigt ut.		White board och white board penna alternativt tavla och kritor.	Liten white board och white board penna alternativt laminerat A4 papper med tuschpenna.
	Överskärning skapas när en form delvis täcker en annan form tex närman tecknar något som ligger framför och skymmer föremålet som ligger bakom.			
	Nu ska jag rita som ni gjorde när ni var små. Så här ritade ni en låda och sedan ritade du en boll som ligger framför lådan.			
	Rita en ruta och sedan ritade du en cirkel som ligger ovanför. Så att linjerna skär varandra. Eleverna ritade efter.			
	Jag suddar sedan bort linjerna från lådan och då ligger nu bollen framför lådan. Nu har vi gjort en överskärning.			

Slide	Info till Övning	Övning	Material till lärare	Material till elev
	Centralperspektiv, när man tydligt ser hur linjer smalnar ihop mot en tänkt punkt skapas en djupverken.		White board och white board penna alternativt tavla och kritor.	Liten white board och white board penna alternativt laminerat A4 papper med tuschpenna.
	Nu ska vi rita ett hus tillsammans på samma sätt som bilden.			
	Börja med att rita en ruta. Sätt sedan ut en punkt i från höger sida, dra linjerna från punkten till hörnen.			
	Dela av genom att flytta linjerna mellan stödlinjerna.			

Slide	Info till Övning	Övning	Material till lärare	Material till elev
	Rita sedan två diagonaler mellan i rutans hörn, dra linjerna skär varandra ritade ett streck tag upp. Nu har du bestämt hur högt taket ska bli.			
	Sedan ritade du två linjer till rutans hörn och du har skapat en triangel - husets gavel. Nu drar du linjer till gaveln och delar av mellan stödlinjerna. Nu har du ritat ett hus!			
	Edvard Much var en norsk konstnär som målade i en stil som heter expressionism det han jobbar med att uttrycka känslor.	Visa eleverna var den tänkta punkten sitter.		
	Man ser tydligt hur han jobbar med centralperspektiv i både bron och i proportionerna mellan människorna.			

Slide	Info till Övning	Övning	Material till lärare	Material till elev
	Sammanfattning Bilden är i bild med 4 grundformer som alla behövs för att skapa volym när man tecknar.		White board och white board penna alternativt tavla och kritor.	Bylertpenna och A6 papper
	1. Linjer - hur man ritade en linje har stor betydelse beroende på om man vill skapa en platt yta eller en rund form. 2. Former, våra grundformer - kon, kub, klot och cylinder är grunden till allt. 3. Valörer, att jobba med ljus och mörker förklarar formerna i det vi tecknar. 4. Perspektiv, att jobba med en flykt punkt när man tecknar en kub gör att man får den att stämma perfekt.			

Slide	Info till Övning	Övning	Material till lärare	Material till elev
	Varje lektion ska fokusera på startuppgiften dvs att jobba med grundformerna och att få eleverna att se vilka former som gömmer sig bakom föremål. Mellan 10 - 20 minuter kommer startuppgiften att starta varje lektion som en konstant. Eleverna ritade de fyra grundformerna på ett A6 papper med en bylertpenna och sedan vänder de på pappret och ritade ett föremål till varje form. Startuppgiften är en konstant som skapar trygghet och stärker elevernas svärde dvs att de ser former bakom för saker.		White board och white board penna alternativt tavla och kritor.	A6 papper, bylertpenna och sudd.